

Tussen droom en wake

Naar aanleiding van een mysterieuze brief over Egmond op den Hoef

DOOR

J. G. N. RENAUD

Inleiding

Het overkwam mij in de Windsteeg, dat straatje naast de aloude Sint Joris, in de schemering van een verglijdende winterdag. Bijna iedereen, die de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort wil aandoen, zal zich door dat straatje naar het nieuwe gebouw spoeden. De Hof – waar vrijdags en zaterdags markt wordt gehouden – en het geruststellende silhouet van de O.L.V.toren achter zich latend. Aan die toren heeft men toch maar het hele karteringssysteem van ons goede Nederland opgehangen, nietwaar!

Zoals dat in een windsteeg behoort klapperde en plapperde het naast en achter mij. Ik keek een beetje schichtig opzij... een voet in een sandaal, een wapperende toga! Een boze stem, die iets in een vreemde taal brabbelde. Het klonk als het mij niet zo erg vertrouwde latijn.

En dan verspringt plotseling het droombeeld; we staan op het dek van een romeins schip, voortgestuwd door rijen roeiers. Achter ons de eentonige, haast angstaanjagende hamerslag van de man, die het tempo van de roeiers dirigeerde.

(Voor de enkeling, die het nog niet geheel door heeft: ik had een droom...) Een droom dus, waaruit ik wat ongemakkelijk ontwaakte. En – hoe bestaat het? – met een rol perkament, waarop een oude Romein zijn gedachtenspinsels aan een andere Romein ontvouwde! Ene Vegetius aan ene Vitruvius! Ze hebben beide echt geleefd, dat wel. Maar de brief ging over zaken, die voor mij althans maar al te herkenbaar waren.

Egmond op den Hoef! Bijna een mensenleeftijd achter mij: een echo van een haast vergeten legende. Pogingen in 1991 om een herbouw van het stamslot van de Egmonds op gang te brengen. Een streven, dat heden ten dage steeds opnieuw in vergelijkbare accenten voor de dag komt.

Komaan, ik wil m'n lezers de brief van Vegetius niet onthouden!

Van Vegetius de Sterktenbouwer aan zijn vriend Vitruvius, de gelauwerde!

Gij weet zonder twijfel, Oh achtenswaardige Vitruvius, dat ik – Vegetius de Sterktenbouwer – er soms in ronde bewoordingen voor uitkom, dat de versterkingskunst voor mij geen onbekend gebied betekent. Zulks bij, naar mijn smaak althans, gepaste gelegenheden. En dat behoort begrijpelijk te zijn, wanneer men in aanmerking wil nemen dat de Hogepriesters mij waardig keurden om ingewijd te worden in uiterst geheime vakrituelen. Men vergeve mij het sprankje ijdelheid dat dientengevolge soms in mijn optreden als deskundige doorschemert. Ik ontleen zulke kleine onvoorzichtigheden trouwens in de allereerste plaats aan mijn goede relaties met de wijze godin Minerva. Met de verschuldigde eerbied overigens meen ik soms een vleugje van haar wijsheid in pacht te hebben. Nu ja... een vleugje...! Hoe het ook zij, ik – arme sterveling – mag mij dermate in haar gunst verbeugen, dacht ik zo in alle bescheidenheid, dat ik mij geen betweterige tegenspraak behoef te laten welgevallen van wie ook. Onnodig er aan te herinneren, dat haar welwillende inblazingen mij zo nu en dan in mijn steeds terugkerende zakelijke twistgesprekken met de grofbesnaarde Mars – mijn Grootmachtige Meester, nietwaar – zeer te stade komen. Mag ik derhalve bij gelegenheid een tikje ijdel toeschijnen aan degenen, die mij slechts oppervlakkig kennen? Vanzelfsprekend ontheft deze kleine ondeugd mij niet van de plicht om eigenwijze leerlingen zachtmoedig terecht te wijzen. En daarom, ter zake! Terecht hebt ook Gij er – een beetje misprijzend, kwam het mij voor! – wel eens fijntjes op gewezen, dat mijn bijzondere relatie tot de wijze godin ook verplichtingen met zich meebrengt. Welnu, op dit gedenkwaardige moment noodzaken deze mij zelfs om U de onderhavige, misschien niet zo gewaardeerde brief te schrijven. Ge zult Uw verwondering nauwelijks kunnen bedwingen, denk ik. Want ik voel mij gedwongen U de altoos herhaalde waarschuwing van onze priesters in herinnering te brengen: Wien de Goden verderven willen, hebben zij met blindheid geslagen.

Een ongetwijfeld voorbijgaande versluiering van Uw helder oog heeft mij helaas momenten bezorgd, waarop ik het fronsend voorhoofd tevergeefs getracht heb in een welwillende plooi te strijken.

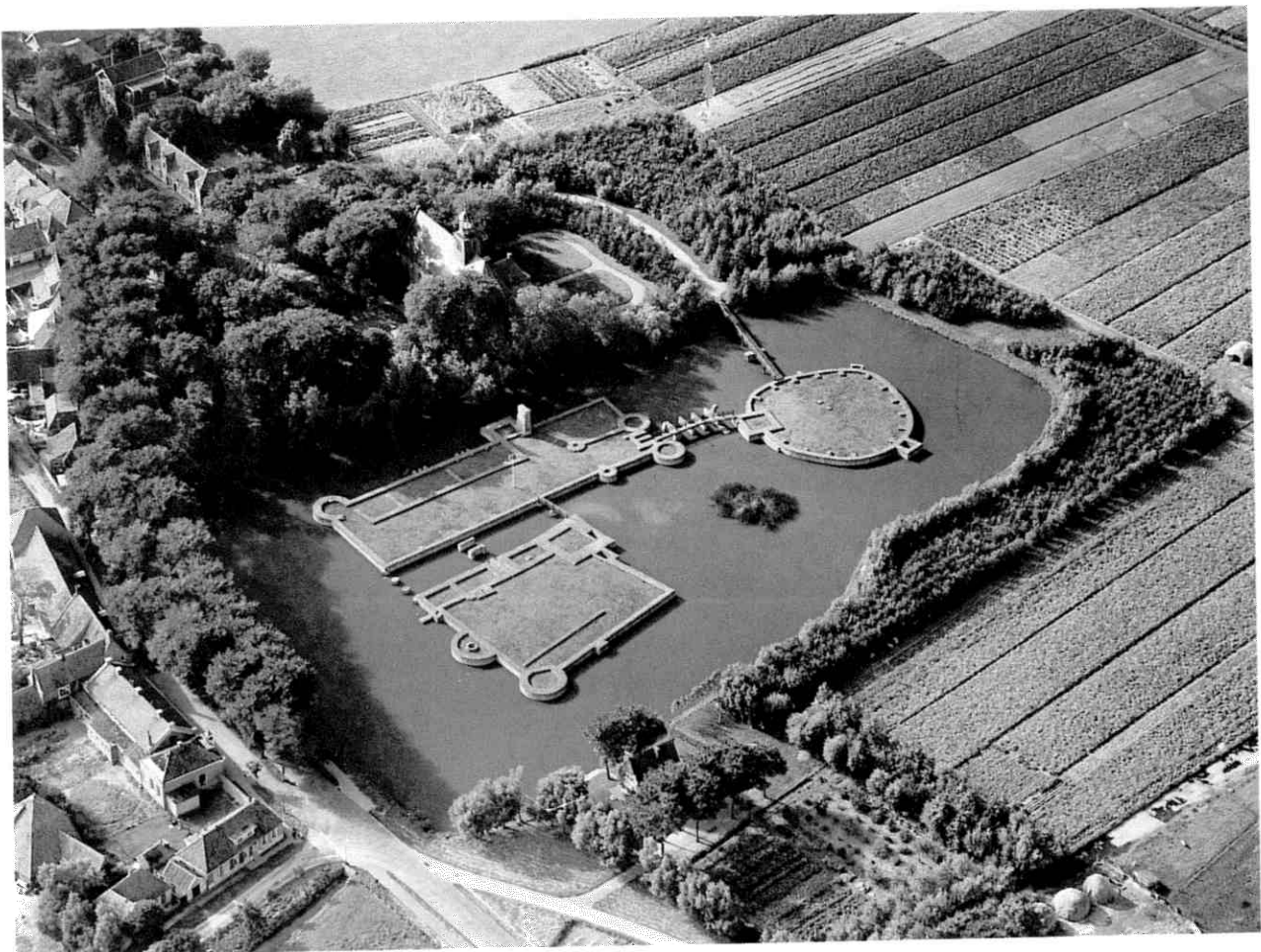
Kijk, het gaat om die leergierige slaaf van U, die wakere borst waarvan Gij veel verwacht vermits de niet-aflatende ijver waarmee hij Uw gezegende woorden tot zich nam. Hij heeft – laten we wel wezen – dusdoende de toekomst met grote verwachtingen belast. Ja, ja, ik doel op de jonge Noordhollander Arnoldus. Ik mag helaas niet nalaten over hem met U van gedachten te wisselen. Hij heeft het in zijn jeugdige onbezonnenheid bestaan zich te vergrijpen aan één van mijn oude liefdes. Mijn toorn werd nauwelijks gematigd door de wetenschap, hoe dit heeft kunnen gebeuren. Aanvankelijk, voeg ik er haastig aan toe. Gaandeweg heeft goed begrip mij tot die mildheid kunnen stemmen, gelijk die een in het vak vergrijsde past.

Zeker, Vitruvius, ik zal de laatste zijn om niet te begrijpen dat Uw Arnoldus als kleuter reeds bewonderend, hoewel niet begrijpend, staarde naar de overblijfselen van het kasteel van Egmond. Terzijde: ik meen nog steeds iets van die blik te bespeuren in het

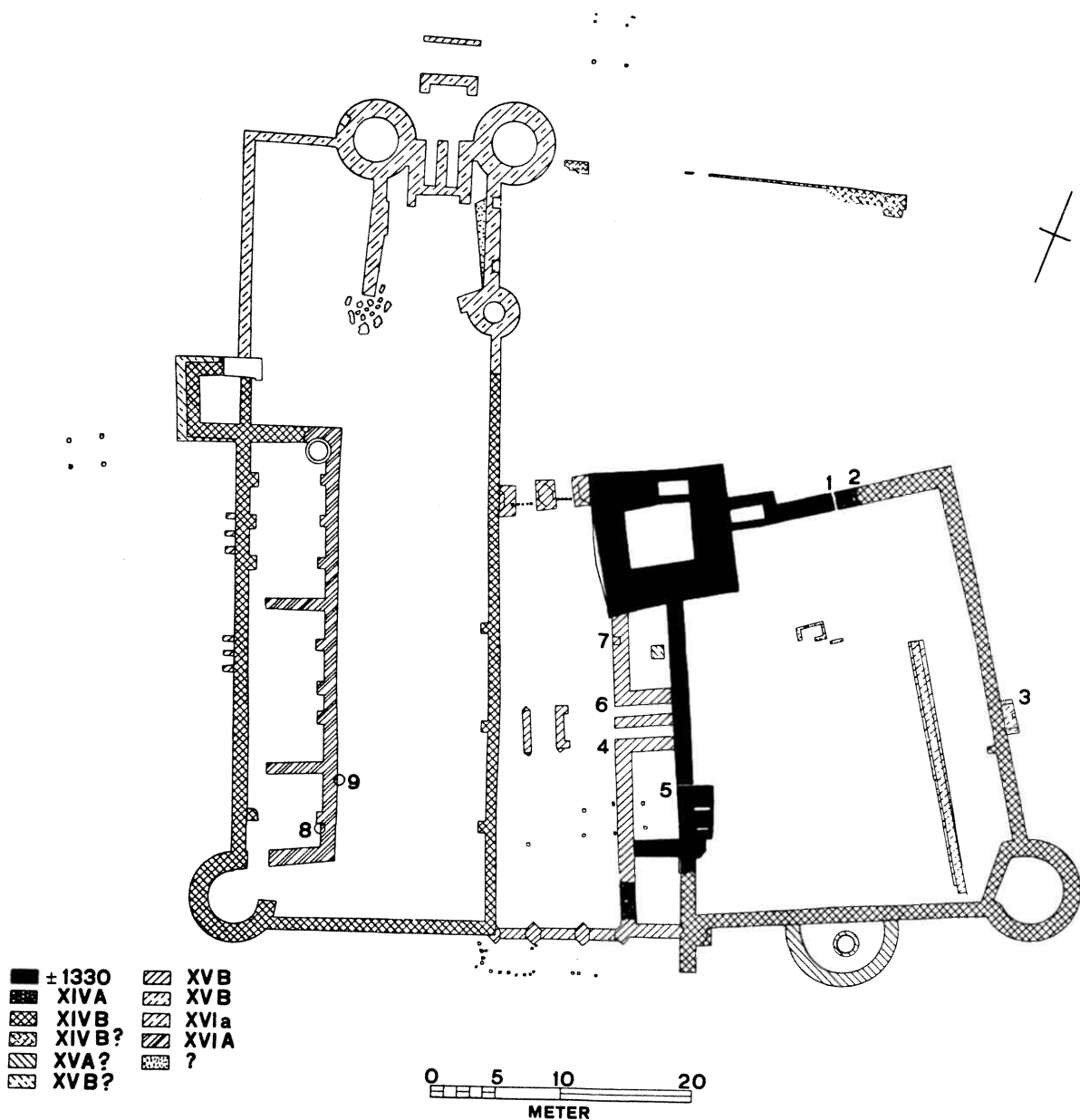
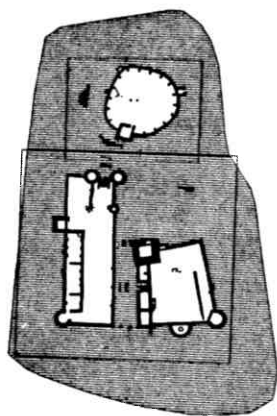
konterfeitsel, waarmee hij in zijn ijdelheid zijn werkje heeft laten verluchten.

Juist, het gaat dus om het kasteel van Egmond, dat puikje van versterkingskunst. Het bevestigde huis van Kwade Wouter en Graaf Jan, om maar enkele bewoners van grote allure te noemen. In de jaren des onderscheids gekomen is hij zich als aankomend beoefenaar van de schone kunst der architectuur met Egmond gaan bezighouden en onder Uw beproefde leiding heeft hij getracht door te dringen in de moeilijke wetenschap van de sterktenbouwinge. Zo nu en dan – ik moet het ruitelijk toegeven – heeft hij mij zelfs benaderd met lastige vragen, waarop een bezonnen en beproefd man als ik niet zo maar en pasklaar antwoord had. Mijn ijdelheid, helaas, berwoog mij niettemin soms tot antwoorden die ik nog steeds in hoge mate betreur.

Welnu, Gij – in tegenstelling tot Uw briefschrijver – zijt met meergenoemde Arnoldus ter plaatse geweest, nietwaar. Zoals het een goed en getrouw leermeester betaamt hebt Gij U ter plaatse door hem laten voorlichten. En, bij Jupiter!, Gij hebt U door zijn vlotte en welluidende voordracht aangenaam laten inpalmen.

Afb. 1 Luchtfoto van de geconsolideerde fundamenteën van het kasteel Egmond op den Hoef. Rechtsboven de 13de-eeuwse ronde burcht. Op de 14de-eeuwse voorburcht het enig overgebleven stukje opgaand muurwerk; overblijfsel van de Rentmeesterstoren.
Foto K.L.M. Aerocarto.

Afb. 2 Plattegrond van het in 1573 verwoeste kasteel met aanduiding der bouwperiodes; ontworpen met gebruikmaking van een opmeting vanwege het P.W.N.

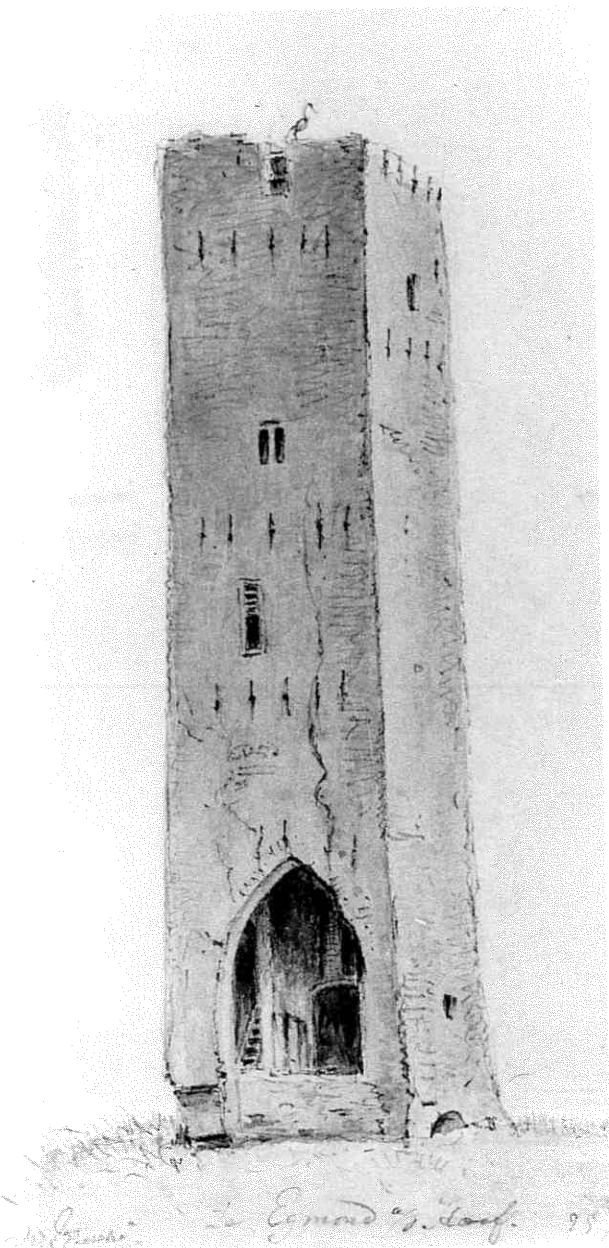
Dat U de schellen niet van de ogen gevallen zijn! En zo ik U te laag aansla, dan betreur ik toch de goedmoedigheid, waarmee U in dit geval Uw bedenkingen hebt weggewuifd; ja, in de gewijde plooiën van Uw wat te ruim vallende toga hebt weggemoffeld.

Zeker, de milde atmosfeer, het lieflijke landschap te Egmond op den Hoef – tsa, aan de oostelijke einder verrijst Alkmaar –moet Uw kritische geest in een lichte sluimer gebracht hebben. Misschien zal het U deswegen ook een weinig moeilijk vallen om mij te volgen. Te midden namelijk van de geconsolideerde fundamenten, gebed in welig gras, rijst nog steeds op, enkele meters hoog, een gedeelte van de noordmuur van de zogeheten Rentmeesterstoren. Een streng blok metselwerk, dat U als een waarschuwend opgestoken wijsvinger tot in Uw dromen had behoren te vervolgen. Neen, ik wil hier niet ingaan op de vele zaken, die Uw Arnoldus ongetwijfeld aan de orde heeft gesteld. Niet op de soms intelligente oplossingen, die zijn afstudeerproject ongetwijfeld tot een goed werkstuk gestempeld hebben. Neen, ik moet er met hinderlijke vasthoudendheid op wijzen, dat die enkele kubieke meters metselwerk zijn conclusies voor een belangrijk deel ontkrachten.

Het komt mij voor, dat Gij dit middeleeuws muurwerk nauwelijks enige aandacht waardig gekeurd hebt: Uw volijverige Arnoldus zal U al spoedig met zachte drang naar de ronde burcht gevoerd hebben. Trouwens, daarover betreedt de brave burger tegenwoordig het imponerende complex. En dan zijn daar de resten van het poortgebouw van rond 1500, welhaast een versterking op zich. Daarna, staande op de brug die voorburcht en hoofdburcht scheidt, springt het zware muurwerk van de donjon – de hoofdtoren – in het oog. Toen stond Ge al lang met de rug naar dat opgaand muurwerk, waarvoor ik Uw welwillende aandacht vraag.

Het gaat ongeveer om de helft van de noordwand van de Rentmeesterstoren waarin de oorspronkelijke noordoosthoek juist nog bewaard is. Er valt daar iets belangrijks te zien, daar op die noordoosthoek. Een verschijnsel, dat U tot diep nadenken had kunnen aanzetten en U vervolgens ongetwijfeld met wantrouwen ten aanzien van de U voorgeschotelde beschouwingen vervuld zou hebben. Ja, bij gevolg ook ten opzichte van de met zoveel eloquentia voorgedragen ontwikkelingsfasen van het oude kasteel. Daar op die hoek, mijn waarde Vitruvius, valt nog net de aanzet van een zware spitsboog te ontdekken; een aanzet, die nota bene wel twee strekken zwaar uitgevoerd is. Bepaald niet zo maar een bescheiden doorgang naar de burelen van de Rentmeester.

Het wordt tijd te rade te gaan bij onze voorgangers. Volgens geloofwaardige getuigenissen uit de jaren 1789, 1792 en 1837 viel er toen nog veel meer van be-

De pleinzijde van de Rentmeesterstoren. Duidelijk tekent zich de oude doorgang af! Tek. M.J. Stükli, 25 July 1837.

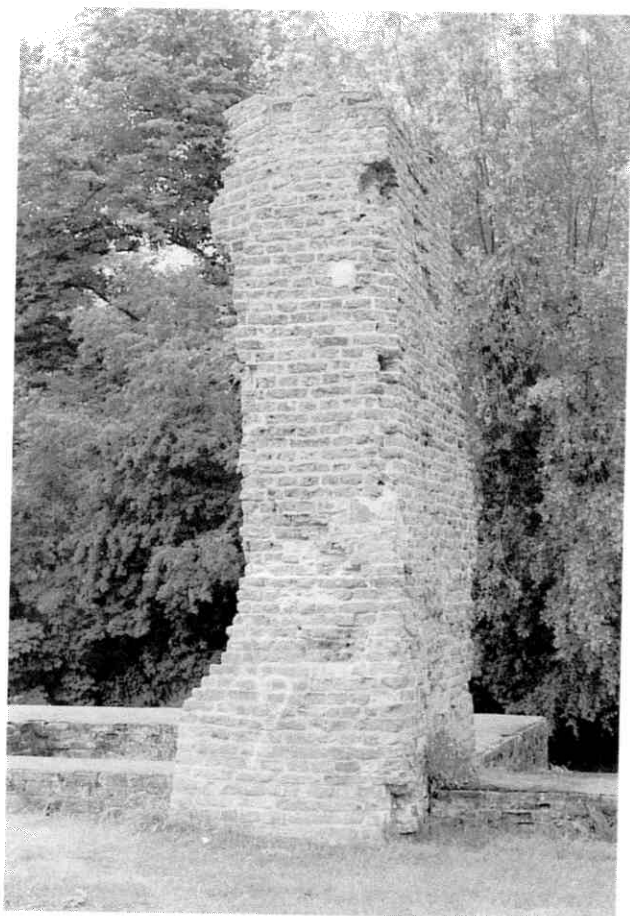
doelde boog te zien.' Zo de spaarzame aanwijzingen U heden ten dage niet vermogen te overtuigen, de krachtige spitsboog die onze voorgangers onmiskenbaar hebben waargenomen valt toch niet weg te redeneren. Ter afsluiting van mijn overwegingen nodig ik U uit de binnenwand van het stukje torenmuur eens goed te beschouwen; enige voeten boven de begane grond verraden afgebroken stenen en andere onregelmatigheden, dat zich hier een overwelving uit het opgaande muurwerk ontwikkelde. Ik behoeft U niet voor te houden, dat naarstig zoeken in onze oude perkamenten ongetwijfeld bewijsstukken zouden opleveren voor de aanwezigheid van een doorgang in de tegenoverliggende westwand van de toren.

Met Uw uitmuntende kennis van de architectuur,

m'm waarde Vitruvius, behoeft Ge niet lang te raden naar de conclusie, waar ik U heen wil leiden: de Rentmeesterstoren was aanvankelijk bedoeld als ingangstoren: dé toegang tot de voorburcht en uiteindelijk het hoofdgebouw. Nadat het vorstelijk poortgebouw in de dagen van de eerste graaf van Egmond rond 1500 een nieuwe, 90 graden gedraaide ingangspartij had geschapen, moet men de Rentmeesterstoren aan de veldzijde dichtgezet hebben. In ieder geval heeft dit tot gevolg gehad, dat de bezoekers vóór c. 1500 niet over het emplacement van de ronde burcht geleid behoeften te worden om de kasteelpoort te betreden.

De gedachtenspingsels betreffende de toestand vóór 1500 van Uw arbeidzame leerling Arnoldus – wat heeft hij al getekend om ons aan zijn bedenkensels te doen geloven! – gaan juist uit van de ronde burcht als tussenstation, hetgeen wel moest leiden tot zeer gezochte oplossingen. Een gevolg van een dergelijke uitgangspunt is onder andere, dat de ronde burcht vanuit het westen betreden had moeten kunnen worden en wel reeds in de veertiende eeuw! Van de daartoe benodigde brug zijn geen sporen teruggevonden. Aanvankelijk, in de vroegste dagen van het bestaan van

een kasteel te Egmond, viel de ronde burcht uitsluitend te bereiken via een voorburcht, ook wel neerhof genoemd. Die bevond zich ongetwijfeld aan de zuidzijde; de teruggevonden resten van bruggepalen geven voldoende aanwijzing voor een brug, die naast de uitspringende donjon de toegangspoort in de ringmuur bereikte. We weten overigens niets van omvang van die neerhof af; alleen de plaats is een onweerlegbaar gegeven. Maar zoals Uw leerling het zich voorstelt zou geen enkele van mijn confrères die voorburcht aangelegd hebben! Gij kunt het vaststellen aan illustere voorbeelden als Teylingen, Heusden, De Voorst: de naar de ronde burcht toegekeerde zijde van de neerhof boog als regel in meer of mindere mate met de ronding van de ringmuur mee, waardoor de binnen-gracht tussen beide delen van het kasteel hooguit de breedte van zo'n 15 meter bedragen zal hebben. In verband met de latere wijzigingen laat zich overigens alleen maar vaststellen dat de oudste – bij de ronde burcht behorende – voorburcht een breedte van ongeveer 20 meter gehad kan hebben. De enorme lap grond met een breedte van 50 tot 60 meter en een lengte van tenminste 60 meter, een door een noord-zuid lopende gracht ook nog eens in een opper- en een

Afb. 4 Overblijfsel van de Rentmeesterstoren. Bovenaan links de aanzet van de spitsboog boven de doorgang aan de zijde van het binnenplein. Foto E. Cordfunke.

Afb. 5 Binnenkant van de Rentmeesterstoren met aanzet (boven, rechts) van de boog. Foto E. Cordfunke

neerhof verdeelde voorburcht, maakt een volstrekt ongelooftwaardige indruk, Voor de bastions op de zuidwestelijke en de zuidoostelijke hoek bestaat geen schijn van bewijs.

Ik ben mij bewust, gelauwerde Vitruvius, dat het mij, eenvoudige sterktenbouwer niet past over Uw eerbiedwaardig hoofd heen een polemiek net Uw leerling aan te vangen. Niettemin brandt mij nog een opmerking op de tong, die ik derhalve niet achter de omheining der tanden vermag te houden.

Ik maak mij namelijk zeer ernstige zorgen over de interpretatie van dat aardige bosje riet en biezen, dat zo welig in het grote watervlak tussen de ronde burcht en de latere vierkante hoofdburcht opbloeit. Het houdt zich staande op een ondiepte, bij het uitgraven van de gracht ontstaan nademaal men daar een strook muurwerk gespaard heeft. Dit metselwerk, van de rietplek uit zich oost-west voortzettende tot bij de torens van het imposante zestiende-eeuwse poortgebouw van de nu nog goed herkenbare voorburcht kan eigenlijk alleen maar verklaard worden als een overblijfsel dat een aanwijzing geeft voor de oorspronkelijke vorm van de voorburcht, die bij het vierkante hoofdgebouw behoorde.

Ongetwijfeld hebben vooral de latere wijzigingen rond 1500 ons doen geloven, dat deze jongere veertiende-eeuwse voorburcht ontworpen werd als een bebouwd rechthoekig stuk grond van grofweg 60 x 20 meter. Maar juist dat boven aangeduide strookje metselwerk, waarvan zelfs nog enige sporen zijn aangetroffen op de noordwesthoek van de huidige voorburcht, wijst ons op een verschijnsel, dat ons sterktenbouwers niet geheel onbekend voorkomt. Er bestaat namelijk soms reden om het hoofdgebouw niet aan één, maar aan twee zijden te beschermen. De voorburcht krijgt daardoor de vorm van de letter L en beveiligt op deze wijze niet alleen de voorgevel met de hoofdingang, maar ook een zijde van het hoofdgebouw in zijn beschermende omarming. U vergeve het mij, o vereerde Vitruvius – wien noch als mij iets menselijks vreemd zal zijn – dat deze antropomorfe uitdrukking beelden oproept die in de strenge gedachtenwereld van de architectuur bepaald niet thuishoren. Geloof mij, de grootste bedreiging voor het kasteel en zijn bewoners kwam juist van die extra beschutte kant; daar lag “die harde gheest”, de goed begaanbare strook langs het binnenduin. Aan de andere zijde van kasteel Egmond strekte zich tot in de zestiende eeuw het Egmonder Meer uit!

Een bijzondere omstandigheid kan in ons geval de geschetste ontwikkeling in de hand gewerkt hebben. Want lag daar – ten zuiden van de ronde burcht – niet de neerhof, die deze oudste versterking tot voorburcht diende, maar waar we afgezien van de plaats overigens – het zij nogmaals onder Uw hopelijk nim-

mer verflauwende aandacht gebracht – weinig of niets met zekerheid kunnen zeggen. Een deel daarvan kunnen de bouwers van het tweede kasteel gemakkelijk gespaard hebben en opgenomen in een L-vormige voorburcht ten gerieve van het nieuwe kasteel.

Trouwens, om U gerust te stellen moge ik er op wijzen, dat er meer voorbeelden bestaan van een dergelijke aanleg. Soms treft men ook de situatie aan, waarbij slechts één arm van de L architectonisch ontwikkeld werd. De andere poot bestond dan uit een weinig meer dan smalle strook grond, bezet met een palissadering of een schildmuur en een begroeiing van doornstruiken.

Tot goed begrip: bij de beslist niet geheel uit de lucht gegrepen L-vormige voorburcht van het tweede kasteel van Egmond behoort uiteraard de Rentmeesterstoren als toegangspoort. Overigens – om de vraag die ik op Uw lippen zie spelen voor te zijn – dit alles moet grondig gewijzigd zijn toen het nieuwe poortgebouw tot stand kwam. Toen pas ontstond mijns inziens het grote watervlak ten noorden van het hoofdgebouw; juist door het vergraven van dit overblijfsel van de oudste voorburcht, aanvankelijk behorende bij de oudste, ronde burcht van circa 1200.

Het statige, nieuwe poortgebouw werd kennelijk geheel ontworpen vanuit de opvatting, dat de nieuwe toegang tot het kasteel van Egmond geleid diende te worden over het eiland, het emplacement van de oudste burcht.

Ik zal het bij deze opmerkingen laten; het is verre van mij U al te pijnlijke ogenblikken te willen bezorgen door U te confronteren met wat ik als missers beschouw van Uw overigens getalenteerde leerling, die ook Gij niet kondet vermijden. En ik zal U al helemaal niet lastig vallen met mijn ernstige bedenkingen tegen de zuiver historische benadering van het slot van Egmond op den Hoef. Gij zijt – helaas, zeg ik – geen historicus en dit deel van het verhaal komt geheel voor rekening van uw Arnoldus.

Tot troost moge ik U er aan herinneren, dat volgens de discipelen van Herodotus ook de goede Homerus wel eens sliep. Het komt U hopelijk toch niet onmogelijk voor, dat ook Gij wel eens ogenblikken van afnemende aandacht beleefde tijdens deze laatste jaren, zo dicht naderend tot het tijdstip, waarop Gij geacht wordt van een welverdiende rust te gaan genieten na zovele jaren van vurige bevologenheid. Onder ons gezegd, zelfs mij overkomt dat wel eens. Tja, Gij zoudt mij kunnen verwijten, dat ik er niet eerder toe kwam mijn gewijzigde visie op Egmond na jaren van rijping der inzichten den volke bekend te maken. Daarvoor, mijn waarde Vitruvius, behoort er een aanleiding te zijn. Zoals Gij zelve vanuit Uw rijke ervaring kunt weten. De bemoeiingen met vele versterkingen houden en hielden mij in deze bange tijden vol bedreiging

dermate bezig, dat er geen tijd over bleef om mij in alle rust met oude, haast vergeten zaken te gaan bemoeien en mijn nieuwe, door ervaring gelouterde inzichten aan U en de Uwen toe te vertrouwen. Door het uitbrengen van zijn boek, dat mij op het Forum gramstorig onder de neus gehouden werd, heeft Uw leerling mij in de positie gebracht die mij noodzaakt mijn stilzwijgen te verbreken, hoe zeer ik mij ook bewust ben dat menigeen mij om deze reden voorlopig althans zal trachten op het Forum te ontlopen. Moge de raven van de Wraakgodinnen hem achtervolgen. Het zij zo. Ik meende althans aan U verplicht te zijn, opening van zaken te geven. En overigens ben ik van mening, dat Egmond nooit in steigerbuizen herbouwd mag worden. Onze grote Cato Censorius vergeve mij deze variatie op de stoere volzin, waarmee hij alle discussies over Carthago besloot.

Gegroet, Oh Vitruvius!

Besluit

Zij, die enigermate bekend zijn in Kastelenland zullen er waarschijnlijk wel van overtuigd zijn, dat Uw scribent drommels goed weet, wie zich achter de ruggen van de grote Romeinen schuilhouden. Zij hebben geen droomuitlegger nodig om te begrijpen, dat de milde kritiek dient beschouwd te worden als een poging om de scherpte te ontnemen aan een veroordeling van een werkstuk, waarvoor niet alleen de jonge architect de verantwoording draagt. In ieder geval had hij er verstandiger aan gedaan zijn Egmond-studies ten behoeve van zijn afstudeerproject op de TU-Delft niet in een boekvorm uit te geven en onder een groter publiek te brengen. Het voorstel om een verdwenen gebouw als het Slot op den Hoef met stijgerbuizen luchtigjes uit te beelden mag beslist niet als een originele vinding worden beschouwd. Het klassieke voorbeeld is altijd nog het huis van Abraham Lincoln in de Verenigde Staten. Zoekende architecten hebben vaker naar die suggestie gegrepen; een voordeel bestaat hierin, dat deze methode het onnodig maakt om enige detaillering aan te brengen en terugvalt op een uiterst primitieve aanduiding van de bedoelde bouw-massa. De plannen ten aanzien van Egmond gingen in 1991 dan ook veel verder en ik moet toegeven, dat het voorhanden iconografisch materiaal tot op zekere hoogte toestaat tenminste de gevels te reconstrueren. Het is een opmerkelijk gegeven dat de drang tot oproeping van het verleden telkens weer opduikt. Dezer dagen kon de oplettende krantenlezer weer eens kennis nemen van plannen tot herbouw van een sinds lang vergeten landhuis met een kasteelachtig uiterlijk. Er was van dit op zich best aardige gebouw zelfs een afbeelding gepubliceerd. Niemand minder dan Rembrandt had Kostverloren (of Brillenburg) immers uitgetekend. En dan die plannen om nog verder terug te grijpen en de Romeinse boerderij van Voerendaal bij Heerlen op te bouwen. Na archeologisch onderzoek, dat wel. De plattegrond was wel het minste, waarvan men dan zou behoren uit te gaan! Ach, de wal keerde het schip. De kosten hebben de geldschieters ongetwijfeld afgeschrikt.

De beroemde bouwmeester Cuypers kreeg rond 1900 tenminste nog de beschikking over schier onuitputtelijke geldbronnen toen hij de opdracht aanvaardde om de ruïne van het laat-middeleeuwse kasteel de Haar te herbouwen. Hij herschiep de bouwval in een sprookjesburcht. Nee, het werd geen voorloper van Bommelsteyn; de adeldom van het vakmanschap straalt er nog steeds van af.

Moeilijker, veel moeilijker had Jonkheer van Sypsteyn het. Een familielid uit de negentiende eeuw zadelde hem op met een gefantaseerde stamboom, die al in de dertiende eeuw aanving. Was dat nu nog maar

het enige. Maar in het familie-archief werd ook nog een tekening van Jan de Beyer uit 1749 bewaard, die de Sypesteyn in welstand uitbeeldde.

En, hoe bestaat het: toen Jonkheer Catharinus Ascarius een bedevaart naar Nieuw-Loosdrecht maakte vond hij daar de hekpalen van het landhuis terug! Van toen af aan liet het vaste voornemen het voorvaderlijk kasteel te herbouwen hem niet meer los.

Een moeizame onderneming. De grond bleek verkaveld en het kostte hem heel wat moeite om die te verwerven. Moeite, overredingskracht en geld. Zelfs veel geld. Maar rond 1900 had hij 5,8 ha in bezit. Vervolgens werden er opgravingen uitgevoerd in de hoop de funderingen van het kasteel uit de dagen van graaf Floris V terug te vinden. Nu, er werden inderdaad fundamenteën blootgelegd. Helaas, zij dateerden beslist niet uit de dertiende eeuw. Dit echter schijnt nauwelijks tot Jonkheer van Sypesteyn doorgedrongen te zijn. De technische moeilijkheden begonnen niettemin nu eerst goed.

De architect – een gerenommeerd vakman uit Den Haag – slaagde er met de beste wil van de wereld niet in om het kasteel van Jan de Beyer op de teruggevonden funderingen te zetten. Een beetje korzelig door de bouwkundige bezwaren moet de opdrachtgever hem ter zijde hebben geschoven; hij ging met de hem onvoorwaardelijk toegewijde werkers verder. Die bouwden dus het tegenwoordige museum Sypesteyn, waar de verzamelingen van de laatste manlijke tegenwoordiger van de familie zijn tentoongesteld. Hoe de bouwhistoricus heden ten dage tegen de Sypesteyn aankijkt, laat zich raden.

Het verschijnsel komt tot op de huidige dag boven de horizon. Enige jaren geleden wilde een groep belangstellenden in Nijmegen de grote toren van Frederik Barbarossa herbouwen. Waarom eigenlijk zouden historici zich druk behoeven te maken om plannen tot herbouw van het Slot op den Hoef? Kwade Wouter is tot zijn vaders vergaderd en zal zeker niet meer terugkeren!

(wordt vervolgd)

Amersfoort, december 1992

Noot

- ¹ Tekening van de westzijde met de Rentmeesterstoren van E.J. van Varen; 1789.
De binnenzijde van de Rentmeesterstoren; tekening van J.G. Muntz, 1792.
De binnenzijde van de Rentmeesterstoren; tekening van M.J. Stuckli, 25 juli 1837.
Tekeningen in de Topografische Atlas van het Gem. Archief Alkmaar.